
СУЧАСНИЙ СТАН ЖІНОЧОГО СПОРТУ В КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ І БЛИЗЬКОГО СХОДУ, РОЛЬ ЖІНОК У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

Альона Дьоміна

Аннотація. *Рассмотрена одна из актуальных проблем женского спорта. Определены особенности его развития – влияние общественного мнения и социальный статус женщины в различных регионах и странах мира. С каждым годом, роль женщин региона в развитии международного спортивного движения возрастает. Представительство женщин на всех уровнях управления сферы физического воспитания и спорта в странах Северной Африки и Ближнего Востока дает дополнительный стимул к процессу развития женского спорта в регионе.*

Ключевые слова: *женский спорт, Северная Африка, Ближний Восток, международное спортивное движение.*

Abstract. *One of the important problems of women's sport that defined the features of its development, in our view, is to influence public opinion and social status of women in different regions and countries. The role of women in the region in the development of the international sports movement is growing every year. Representation of women at all management levels of physical education and sport in North Africa and the Middle East provides an additional impetus to the development process of women's sports in the region.*

Keywords: *women's sports, North Africa, the Middle East, international sports movement.*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історично склалося так, що одним із головних критеріїв, що визначає ступінь розвитку суспільства країни або регіону, є рівень свободи жінки і її участь у соціальному житті. Спорт є невід'ємною складовою цього життя [1].

Сучасний спорт характеризується емансипацією і призводить до того, що практично не залишилося суто «чоловічих» видів спорту. З кожним роком програми змагань розширюються і додаються нові категорії, в яких беруть участь жінки. Так, «жіночими» стали боротьба, бокс, хокей, футбол, важка атлетика, а кількість жінок-учасниць Олімпійських ігор майже зрівнялася у відсотковому співвідношенні з чоловіками [5].

Значно впливає на популяризацію жіночого спорту у світі Міжнародний олімпійський комітет. Відродження сучасних Олімпійських ігор відіграло визначну роль у розвитку жіночого спорту. Міжнародний олімпійський комітет і безліч фондів і асоціацій виступають на користь рішення цих проблем і сприяють популяризації спорту серед жінок. Відомо, що серед основних завдань МОК особливе місце займає заохочення і підтримка просування жінок у спорті на всіх рівнях і в усіх структурах з метою досягти здійснення принципу рівності чоловіків та жінок [4, 5].

У спеціальній літературі багато вітчизняних і зарубіжних праць, присвячених питанням жі-

ночого спорту. Так, у численних дослідженнях Л. Я.-Г. Шахліної показано особливості біологічного розвитку жіночого організму, вплив заняття спортом на особливості статевого дозрівання юних спортсменок, а також вплив специфіки жіночого організму на працездатність спортсменок і багато іншого. У дослідженнях Б. І. Тараканової розглянуто педагогічні аспекти роботи з жінками-спортсменками, Н. Ю. Мельниковою (1997), проведено аналіз і встановлено еволюцію жіночої олімпійської програми тощо.

Відомо, що розвиток жіночого спорту у світі відбувається нерівномірно в силу історичних, культурних і політичних особливостей розвитку того або іншого регіону світу. Наприклад, за суворими релігійними канонами мусульманських регіонів Ірану і Саудівської Аравії, жінки не мають права займатися спортом. Питання про участь жінок у спортивному русі з країн Північної Африки і Близького Сходу останнім часом є досить гострим і суперечливим.

Така специфіка істотним чином позначилася як на особливостях історичного розвитку, так і на сучасному стані жіночого спорту в країнах Північної Африки і Близького Сходу.

Серед важливих критеріїв, які можуть відображати рівень розвитку жіночого спорту в країні фахівці виділяють: 1) масовість зайняття спортом серед жінок; 2) відсоткове співвідношення чоловіків

і жінок, які займаються спортом у країні; 3) чисельність і результати виступу жінок на найбільших міжнародних змаганнях; 4) громадська позиція стосовно існування і подальшого розвитку жіночого спорту в країні. Аналіз вказаних вище та інших критеріїв, дозволить визначити рівень розвитку жіночого спорту в країнах Північної Африки і Близького Сходу.

На наш погляд, цікавим є вивчення історичних аспектів розвитку жіночого спорту в регіонах, визначення основних чинників розвитку і сучасного стану жіночого спорту в країнах Північної Африки і Близького Сходу.

Дослідження проведено відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. за темою 1.1 «Історичні, організаційно-методичні та правові засади реалізації олімпійської освіти України» (номер держреєстрації 0111U001714).

Мета дослідження – визначити соціально-історичні умови розвитку і чинники, які вплинули на становлення і сучасний стан жіночого спорту в країнах Північної Африки і Близького Сходу.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення спеціальної літератури, документальних джерел і матеріалів Інтернет; соціологічні: (бесіди, інтерв'ю, опитування); експертне оцінювання; контент-аналіз; методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Останніми роками все більше жінок-спортсменок із регіонів Північної Африки і Близького Сходу беруть участь у міжнародних змаганнях. Це пов'язано, з одного боку, із зовнішнім і внутрішнім тиском, а з іншого – з прагненням регіонів до міжнародної інтеграції. Як відомо, одним з найбільш ефективних способів соціальної інтеграції є спорт. Однак існує ряд перешкод, які не дозволяють цьому процесу відбуватися швидко [2, 8]. Наприклад, з причини останніх подій, які іменують «арабською весною», в країнах Близького Сходу і Північної Африки вкрай нестабільне політичне положення; також, все ще дуже суворі традиції, які пов'язані з релігією, життєвим устроєм і соціальними нормами в країнах. Незважаючи на тиск громадськості, взаємне нерозуміння і загрозу бойкотувати і не допускати країни до Ігор XXX Олімпіади в Лондоні 2012 р., все ж жодна загроза не була втілена в життя і усі країни взяли участь в Іграх. Ряд країн уперше включила у свої збірні команди жінок, наприклад, Кувейт і Саудівська Аравія. У таблиці 1 показано співвідношення кількості жінок-спортсменок і загальної кількості учасників Ігор XXX Олімпіади в Лондоні 2012 р. Аналіз даних таблиці і зіставлення їх із внутрішньою політичною, соціально-культурною і економічною ситуацією в країні дає можливість зробити деякі висновки. По-перше, співвідношен-

ня не є рівним, але водночас, жінки представлені в усіх збірних командах країн Північної Африки і Близького Сходу, що є безперечно позитивною тенденцією. Так, одна з найбільш закритих і традиційних країн, як Саудівська Аравія, заявила жінок у свою олімпійську збірну команду. По-друге, спортивні результати спортсменок регіонів Північної Африки і Близького Сходу невпинно зростають. Так, Маріам Юсуф Джамаль завоювала бронзову медаль (біг, 1500 м) для Бахрейну і Хабіба Грібі – срібну на дистанції 3000 м (біг) для Тунісу. Простежується позитивна тенденція розвитку жіночого спорту в країнах Північної Африки і Близького Сходу, не зважаючи на різні чинники, які перешкоджають прогресу [11].

Африка, другий за величиною континент за населенням більш ніж 1 млрд осіб. На території Африканського континенту розташовано 55 держав. Рівень економічного розвитку країн Африки перебуває в постійному кризовому стані. Після створення Африканського Союзу кількість внутрішніх конфліктів на політичному ґрунті скоротилася, проте спорт має дедалі широкую популярність. Одним із популярних видів спорту в Африці є футбол. У деяких видах спорту африканські спортсмени домінують. Наприклад, біг на середні і довгі дистанції.

Останніми роками країни Північної Африки і Близького Сходу стали піклуватися про здоров'я та благополуччя жінок на державному рівні. Так, у 2012 р. державна комісія щодо здоров'я населення Саудівської Аравії заснували державну програму для дівчаток і дівчат, яка полягає в обов'язковому занятті руховою активністю в школах і університетах, що було заборонено раніше. Ще одним кроком цієї країни щодо усунення гендерної нерівності в спорті стало рішення голови Саудівської федерації футболу Ахмеда Ейр Альхарбі про виділення окремих секцій для жінок на стадіонах, для того, щоб надати можливість жінкам відвідувати ігри. Окрім того, нині уряд розглядає можливість ліцензування жіночих футбольних клубів. У найбільшому жіночому університеті принцеси Нори бінт Абдель Рахман є басейн, тенісний корт і заняття спортом для своїх студенток. У Кувейті у 2012 р. започаткована ініціатива освіти жіночих спортивних ліг. Мохаммад Аль-Шатті і його подруги з команди Сальва Аль-Сабах організували показовий матч в Казіс-клубі, який привернув величезну кількість уболівальників як жінок, так і чоловіків. Деякі з дівчат грали в шортах і майках, а інші – в лосинах і хіджабах. Державну підтримку отримали футбольні ліги для дівчаток в Катарі та ОАЕ [10].

За даними Global Fund for Women (2012), загальна кількість жінок, які займаються тим чи іншим видом спорту в даному регіоні (респонденти

Таблиця 1 – Співвідношення кількості жінок і загальної кількості у збірних командах країн Північної Африки і Близького Сходу на Іграх XXX Олімпіади у Лондоні 2012 р.

Країна	Кількість учасників	Жінки	Країна	Кількість учасників	Жінки
Бахрейн	12	8	Палестина	5	2
Йорданія	9	4	Сирія	10	4
Ізраїль	37	18	Саудія	18	2
Ірак	8	3	Алжир	38	17
Іран	52	8	Єгипет	109	34
Ємен	4	1	Лівія	4	1
Катар	12	4	Мавританія	2	1
Кувейт	10	2	Марокко	63	17
Ліван	10	7	Судан	6	2
ОАЕ	26	2	Туніс	83	20
Оман	3	1	Західна Сахара	–	–

обов'язково мали бути громадянками країни), розподілилися наступним чином:

- фітнес-центри – 2,4 млн;
- спортклуби (секції, гуртки при навчальних закладах) – 856 тис.;
- «групи здоров'я» – 672 тис.;
- спорт вищих досягнень (представники на Олімпійських іграх) – 158 осіб.

З кожним роком все більше жінок-спортсменок з країн Північної Африки і Близького Сходу беруть участь у міжнародних спортивних змаганнях. Незважаючи на негативну сторону жіночого спорту, статистичні показники свідчать про позитивну тенденцію його розвитку в цілому. Все більше жінок об'єднуються в клуби зі спільними інтересами. Так, спортсменки Лівії збираються в групи з плавання та орендують басейни для занять спортом. Останніми роками з'явився ряд асоціацій жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу, що захищають права спортсменок. У перспективі наших досліджень ми глибше розглянемо проблеми жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу, визначимо чинники, які впливають на розвиток жіночого спорту і розглянемо його сучасний стан в регіоні [6].

Розгляд міжнародного спортивного руху, насамперед, передбачає вивчення глобальних, які так чи інакше впливають на формування і розвиток фізичної культури і спорту в країнах і регіонах світу. Жінки довго йшли до гендерної рівності в міжнародному спортивному русі і ця боротьба триває донині. Важливо зазначити, що останніми десятиліттями ситуація з представництвом жінок у державних органах, засобах масової інформації, керівних органах міжнародного спортивного руху та збірних командах країн, змінилася на краще [7].

У березні 2008 р. у Йорданії відбулася четверта конференція МОК з питань участі жінок у спор-

ті. У ній взяли участь 600 чоловіків і жінок, які є членами олімпійського руху. Вони обговорили нові можливості для більш активної участі жінок у спорті, використання жінок-спортсменок як приклад для молодих дівчат, і те, як культура визначає доступність занять спортом для жінок [9].

Одним з результатів конференції став «План дій у зоні Мертвого моря», в якому визначаються способи «використання всіх наявних можливостей в олімпійському русі для залучення жінок до участі в спорті», а також підкреслюється важливість рівності серед чоловіків і жінок у національних командах і необхідність участі жінок-журналісток в активному висвітленні Олімпійських ігор [3].

Для жіночого спорту 2012 р. став визначальним, особливо для жінок країн Північної Африки і Близького Сходу. Про це свідчить не лише той факт, що ряд арабських країн вперше відправили жіночі збірні захищати кольори держав, а й поява великої кількості соціальних програм і проєктів, які пов'язані з проблемою жіночого спорту в арабських країнах. Одним з таких масштабних проєктів, який об'єднав спорт, журналістику та мистецтво, стала соціальна ініціатива Держави Катар «Неу'Ya – Arab Women in Sport» («Вперед – арабські жінки і спорт»). Це унікальний проєкт, в якому арабські жінки-спортсменки діляться своїми переживаннями та успіхами у сфері спорту. Також проєкт включає фото- і виставку за участю найвідоміших спортсменок країн Північної Африки і Близького Сходу. Виставка вперше була представлена в грудні 2011 р. у Національному музеї Катару перед відкриттям Арабських Ігор. Реалізація проєкту була покладена на французьку журналістку і фотографа Маріам Лакомба. Однією зі знакових фігур у цьому проєкті стала журналістка з Саудівської Аравії Хума Куреші, яка доклала максимум зусиль, щоб про нього дізналися в її рідній країні. Завдяки її зусиллям капітан жіночої баскетбольної команди «Зелена команда» із Саудівської Аравії змогла взяти участь у проєкті й розповісти свою історію. Арабській жінці необхідно долати не тільки фізичні перепони, а й боротися з громадською думкою, нерозумінням і несприйняттям, а фізично неповноцінній арабській жінці – вдвічі більше. Фатма Абдельразак із Бахрейну має лише по два пальці на кожній руці, але своїм прикладом надихає підростаюче покоління і заявляє: «... Якщо я, зі своєю фізичною неповноцінністю, можу щодня долати перепони, страх і лень, то Ви, здорові жінки, можете все!» (із виступу Фатми на мітингу на Перлинному майдані, Бахрейн 2010 р.).

Свій внесок у розвиток жіночого спорту на всіх рівнях у країнах Північної Африки та Близького Сходу роблять і відомі арабські жінки, котрі походять з королівських сімей. Окремої уваги заслуго-

Рисунок 1 – Завдання комісій «Жінка і спорт» при національних олімпійських комітетах (за матеріалами офіційного сайту Національного олімпійського комітету Марокко, Мавританії та Тунісу)

вує Її Величність Принцеса Йорданії – Хайя бінт аль-Хусейн, яка досягла вершин у кінному спорті, що була першою арабською жінкою, яка взяла участь у міжнародному чемпіонаті з кінного спорту в 2002 р. (Equestrian World Championship). Завдяки своєму батькові спеціально для неї була сформована команда з кінного спорту з тренувальною базою в Іспанії. 1 травня 2006 р. Принцеса була обрана новим президентом Міжнародної федерації кінного спорту. Також, Хайя бінт аль-Хусейн є членом Міжнародного олімпійського комітету, Національного олімпійського комітету Йорданії, численних комісій та однією з найвпливовіших жінок у світі спорту. Представництво жінок у складі Національного олімпійського комітету Йорданії – одне з найчисельніших, порівняно з іншими країнами регіону. Крім Принцеси Хайї, до складу НОК входять ще дві жінки, одна з яких – генеральний секретар Лана аль-Джагбір. Керівником місії Йорданської делегації на Іграх XXX Олімпіади в Лондоні 2012 р. була спортсменка Самар Нассар – член Національного олімпійського комітету Йорданії [9].

При Національних олімпійських комітетах Марокко, Мавританії і Тунісі створено комісії у справах жіночого спорту. Завдання комісій в глобальних питаннях є ідентичними, однак відрізняються в деяких підходах. Наприклад, Національний олімпійський комітет Мавританії розробив ряд спеціальних програм рухової активності для жінок, які враховують особливості жіночого організму, а головне – побажання жінок, які займаються. Програми включають заняття Йоґою, пілатесом, аеробікою, ходьбою і танцями. Сьогоднішній день більше 1000 жінок відвідують регулярні тренування. На рисунку 1 подано завдання комісій.

Продовжуючи тему високопоставлених арабських жінок слід зазначити Принцесу Об'єднаних Арабських Еміратів Маїту Мохаммед ібн Рашид Аль Мактум, яка вперше виборола срібну медаль з карате для своєї країни на Азіатських іграх 2006 р. у Досі [10]. Також вона активно виступає за заняття жінками руховою активністю і спортом для поліпшення фізичного і емоційного здоров'я. У цій королівській сім'ї існують давні спортивні традиції, закладені не одне десятиліття тому. Двоюродна сестра Принцеси брала участь в Іграх XXIX Олімпіади (Пекин) у кульовій стрільбі. Принцеса Маїта почала свої заняття бойовими мистецтвами під керівництвом батька Шейха Мохаммеда ібн Рашида Аль Мактума і з часом захоплення переросло в серйозне заняття [10].

Висновки:

1. Останніми роками роль жінок країн Північної Африки і Близького Сходу стає все більш помітною і важливою, оскільки в умовах глобалізації світового співтовариства для них відкриваються нові можливості самореалізації засобами занять фізичною культурою і спортом.

2. Важливим є той факт, що участь жінок у спортивному русі не обмежується тільки лише представництвом їх у збірних командах країн, але й одержанням спеціалізованої освіти тренера. Також у більшості країн регіону в органах державного управління сфери фізичної культури і спорту жінки представлені на всіх рівнях.

3. Питання проблематики жіночого спорту в країнах Північної Африки та Близького Сходу виносяться на всіх світових наукових спеціалізованих конгресах і конференціях. Створюються комісії з питань жіночого спорту при національних олімпійських комітетах.

Література

1. *Соболева Т. С.* Мускулинные женщины и спорт // Теория и практика физ. культуры. – 1997. – № 7. – 18–22 с.
2. *Соболева Т. С.* Пол, гендер и женский спорт / Т. С. Соболева, Т. Д. Азарных // Учен. зап. ун-та им. П. Ф. Лесгафта. – 2013. – № 10 (104). – С. 158–162 с.
3. *Мельникова Н. Ю.* Основные тенденции развития женского олимпийского спорта в современном мире / Н. Ю. Мельникова // Олимпийское и международное спортивное движение: история, теория, практика: межвуз. сб. науч. матер., посвящ. 90-летию первого выступления рос. спортсменов на Олимп. играх. – Воронеж. – 1998. – 140 с.
4. *Мягкова С. Н.* Проблемы гендерной асимметрии в современном олимпийском движении / С. Н. Мягкова // Теория и практика физ. культуры. – 2001. – № 3. – 49 с.
5. *Платонов В. Н.* Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: [учеб. для студ. высш. учеб. заведений физ. воспитания и спорта] / В. Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2004. – 808 с.
6. *Шахлина Л. Г.-Я.* Индивидуальный подход как одно из направлений совершенствования системы спортивной тренировки женщин / Шахлина Л. Г.-Я. // Problemy Dymorfizmu Pciowego w Sporcie (cz. 4): Materialy Pokonferency jne IV Miedzynarodowej Konferencji Naukowej. – Katowice, 1997. – P. 506–515.
7. *Fasteau B. F.* Giving women a sporting chance / B. F. Fasteau // Out of the bleachers: writing on women and sport / (ed.) S. L. Twin. – Old Westbury, NY: Feminist Press. – 2007. – 165–173 p.
8. *Grant C. H.* Equality in sport for women / C. H. Grant, & P. L. Geadelmann. – Washington, DC: American Alliance for Health, Physical Education, and Recreation, 2008. – 96–102 p.
9. *Joan Steidinger.* Sisterhood in Sports: How Female Athletes Collaborate and Compete Rowman & Littlefield Publishers / Joan Steidinger. – 2014. – 176–182 p.
10. *Sandra L. Hanson and Rebecca S. Kraus* Sociology of Education / L Sandra. – Vol. 71, N 2 (Apr., 2014). P. 93–110.
11. *Официальный сайт Национального олимпийского комитета Иордании* // <http://www.joc.jo/morepage/872-2/Board-Member>.
12. *Официальный сайт Национального олимпийского комитета ОАЭ* // <http://www.uaenoc.net/page.aspx?id=204>.
13. *Официальный сайт Международного олимпийского комитета* <http://www.olympic.org/national-olympic-committees>.
14. *Официальный отчет комиссии по мировым финансам ООН – 2012* // <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/index>.

References

1. *Soboleva T. S.* Muscular women and Sport / T. S. Soboleva // Teoriya i praktika fizkultury. – 1997. – N 7. – 25 p.
2. *Soboleva T. S.* Gender in women sport. Scientific notes of university of Lesgaft P. F. / T. S. Soboleva, T. D. Azarnyh. – 2013. – N 10 (104). – 158–162 p.
3. *Melnikova N. U.* Main tendencies of women`s Olympic sport development in modern time / N. U. Melnikova // Olympic and international sport movement: history, theory, practice. – Voronezh, 1998. – 140 p.
4. *Myagkova S. N.* Gender assimilation problem in the modern Olympic movement // Teoriya i praktika fizkultury. – 2001. – N 3. – 49 p.
5. *Platonov V. N.* The system of training athletes in Olympic sports. The general theory and its practical applications: textbook for university students of physical education and sport / V. N. Platonov. – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2004. – 808 p.
6. *Shakhlina L. G.-Y.* Individual approach as one of the ways to improve the system of sports training women / L. G.-Y. Shakhlina // Problemy Dymorfizmu Pciowego w Sporcie (cz. 4). materialy Pokonferency jne IV Miedzynarodowej Konferencji Naukowej. Katowice. – 1997. – P. 506–515.
7. *Fasteau B. F.* Giving women a sporting chance / B. F. Fasteau // Out of the bleachers: Writing on women and sport / (ed.) S. L. Twin // Old Westbury, NY: Feminist Press. – 2007. – 165–173 p.
8. *Grant C. H.* Equality in sport for women / C. H. Grant & P. L. Geadelmann. – Washington, DC: American Alliance for Health, Physical Education, and Recreation, 2008. – 96–102 p.
9. *Joan Steidinger.* Sisterhood in Sports: How Female Athletes Collaborate and Compete Rowman & Littlefield Publishers / Joan Steidinger. – 2014. – 176–182 p.
10. *Sandra L. Hanson and Rebecca S. Kraus* Sociology of Education / L Sandra. – Vol. 71, N 2 (Apr., 2014). P. 93–110.
11. *Official site of National Olympic Committee of Jordan* // <http://www.joc.jo/morepage/872-2/Board-Member>.
12. *Official site of National Olympic Committee of UAE* // <http://www.uaenoc.net/page.aspx?id=204>.
13. *Official site of International Olympic Committee* // <http://www.olympic.org/national-olympic-committees>.
14. *Official report of World Financial Commission of UN – 2012* // <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/index>.